

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ПРОГРАМА
ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
з комплексу фахових дисциплін
для вступників на освітньо-наукову програму
" Економіка природокористування та охорони навколишнього
середовища "
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
із спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(кваліфікація доктор філософії з економіки)**

Голова комісії

/Кваша С.М./

Гарант програми

/Мартин А.Г./

Київ – 2021

Програма додаткового вступного випробування для вступників на освітньо-наукову програму "Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища" третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти із спеціальності 051 «Економіка».

Програма розглянута на засідання Вченої ради факультету землевпорядкування НУБіП України

Протокол № 8 від 25.03.2021

Розроблено проектною групою у складі:

1. **Мартин Андрій Геннадійович**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри землевпорядного проектування, гарант ОНП;
2. **Євсюков Тарас Олексійович**, доктор економічних наук, професор, декан факультету землевпорядкування;
3. **Дорош Ольга Степанівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління земельним ресурсами;
4. **Гулько Людмила Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри землевпорядного проектування;
5. **Мороз Юлія Олександрівна**, аспірантка кафедри землевпорядного проектування

У програмі додаткового вступного випробування для вступників на освітньо-наукову програму " Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища " відображено вимоги, що ставляться до здобувачів третього освітньо-наукового рівня, а також подано перелік основної та додаткової літератури, необхідної для підготовки до іспиту.

ВСТУП

Зміст досліджень за науковою спеціальністю 051 – «Економіка» освітньо-наукової програми " Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища "складають теоретичні, методологічні, методичні та прикладні проблеми раціонального використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку і життєдіяльності людини.

Вступники на освітньо-наукову програму «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», що не мають фахової освіти за спеціальністю «Економіка», складають письмовий екзамен з «Економіки природокористування».

Програма розроблена проєктною групою ОНП «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» Національного університету біоресурсів і природокористування України з урахування вимог Стандартів вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» третього освітньо-наукового рівня і відображає теоретичні компоненти дисциплін, що входять до загального курсу підготовки фахівців з економіки, та базується на основних методологічних підходах та методах, розроблених у вітчизняній і в зарубіжній науковій літературі.

Метою програми додаткового вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників з економіки землекористування, економіки використання мінерально-сировинних ресурсів, економіки використання водних ресурсів, ринку земель як складова економіки землекористування.

Оцінювання вступника відбувається згідно з п.8.3 Правил прийому до аспірантури Національного університету біоресурсів і природокористування України (від 27 грудня 2019 р., протокол № 5)

Оцінювання вступників за питаннями білету здійснюються за 100-бальною шкалою за такою пропорцією:

письмова відповідь на екзамені з подальшою співбесідою-максимально 100 балів (50 балів за кожне з двох питання білету).

Положення програми вступних випробувань відповідають компетентностям, якими має володіти магістр (спеціаліст).

Програма додаткового вступного фахового випробування охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає навчатись в аспірантурі Національного університету біоресурсів і природокористування України з метою здобуття освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності 051 «Економіка» і охоплює наступні предметні області:

Теоретико-методологічні засади економіки природокористування та охорони природи

Класифікація природних ресурсів. Рента від використання природних ресурсів. Формування рентних доходів. Оцінка доходів споживача

природних ресурсів. Форми утворення диференціальної ренти. Диференціальні витрати. Диференціальна рента I і диференціальна рента II. Монопольна рента. Оцінка природних ресурсів. Загальні підходи до оцінки природних ресурсів. Врахування фактору часу при оцінці природних ресурсів. Ринкові методи оцінки природних ресурсів.

Основи економіки навколишнього природного середовища

Якість навколишнього середовища як ресурсу, що має економічну цінність. Екстернальні ефекти. Теоретичні основи регулювання викидів шкідливих речовин. «Асиміляційний потенціал» природного середовища і його економічні оцінки. Екстернальні витрати і власність на «асиміляційний потенціал».

Економіка землекористування як наукова дисципліна

Сутність економіки землекористування. Земля в біосоціальній і відтворювальній системі. Раціоналізація розподілу ресурсів. Економічна ефективність і добробут суспільства. Поняття й ознаки землекористування в різних сферах життєдіяльності людини. Місце землекористування в ринковій системі економіки. Предмет, метод і завдання курсу «Економіка землекористування».

Економіка землекористування в умовах ринкових земельних відносин

Рентний характер земельних відносин і землекористування в сільському господарстві. Земельна рента в населених пунктах та несільськогосподарських галузях. Вплив соціально-економічних факторів на раціоналізацію землекористування. Екологічні і правові обмеження використання земель. Еколого-економічна класифікація придатності земель до використання.

Економіка використання мінерально-сировинних ресурсів

Теорія виснаження мінерально-сировинних ресурсів і динамічна рента. Теоретичні умови виникнення динамічної обмеженості. Фактори, що впливають на процеси виснаження мінерально-сировинної бази. Формування стратегії використання ресурсів, що виснажуються, в умовах невизначеності. Співвідношення видобувних і переробних секторів економіки з погляду теорії виснаження. Проблеми використання мінерально-сировинних ресурсів України і шляхи їх подолання.

Економіка використання водних ресурсів

Доходи від використання водних ресурсів. Економічна оцінка води і плата за її використання. Економічна оцінка води і плата за забруднення водойм. Наслідки нераціонального використання водних ресурсів. Економіка водокористування. Економіка рибного господарства.

Економічний механізм охорони й раціонального використання лісів, рослинних і тваринних ресурсів

Екологічне лісокористування. Плата за використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду. Економічне стимулювання охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Стан лісокористування в Україні. Економічний механізм охорони й раціонального використання рослинних ресурсів. Економічний механізм охорони й раціонального використання тваринного світу.

Економіка організації території сільськогосподарських землеволодінь та землекористувань

Економічне обґрунтування землевпорядних рішень у проектах землеустрою сільськогосподарських підприємств. Економічне обґрунтування розміщення виробничих підрозділів і господарських центрів. Економічна оцінка розміщення магістральної дорожньої мережі. Економічна оцінка структуризації земельних угідь. Еколого-економічне обґрунтування системи сівозмін. Порівняльна оцінка варіантів організації території сівозмін. Особливості оцінки організації території багаторічних насаджень і кормових угідь. Комплексна оцінка економічної ефективності організації території та виробництва сільськогосподарського підприємства.

Особливості економічного обґрунтування і визначення ефективності заходів з поліпшення та охорони земель

Оцінка ефективності протиерозійної організації території. Обґрунтування проектів землеустрою в районах осушувальної і зрошувальної меліорації. Особливості економічного обґрунтування організації спеціальних і спеціалізованих сівозмін. Обґрунтування землевпорядних рішень у робочих проектах.

Ринок земель як складова економіки землекористування

Ринок земель як складова суспільних відносин. Вплив об'єктивних економічних законів на ринок земель. Земельна ділянка як об'єкт товарно-грошових відносин. Проблеми удосконалення економічних механізмів регулювання земельних відносин в Україні. Ціноутворення на первинному ринку земель. Принципи, завдання та механізми державного регулювання ринку земель. Антимонопольне регулювання ринку землі. Критерії вимірювання економічної концентрації на ринку земель.

Оренда землі та ринок прав оренди в економіці землекористування

Поняття і функції оренди земель. Принципи оренди земель. Види і форми оренди земель. Економічний механізм оренди земель. Орендна плата за землю: склад і функції. Методичні підходи до визначення орендної плати за землю.

Оцінювання ринкової вартості інвестицій у землекористування

Принципи оцінювання ринкової вартості інвестицій у землекористування. Доходність інвестицій у землекористування та права власності. Загальні принципи побудови традиційних моделей оцінки вартості інвестицій у землекористування. Традиційні моделі оцінки інвестицій у землекористування з надлишкової орендною платою. Сучасні моделі ринкові оцінки інвестицій у землекористування. Оцінка доходності інвестицій у землекористування. Модель реальної вартості інвестицій у землекористування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Harrison A. J., Economics and Land Use Planning- Published October 19, 2017 by Routledge 252p., ISBN 9781138083806
2. Mishra B., Land Economics vs Land Use Planning - Agricultural Research & Technology: Open Access Journal., Volume 10 Issue 4- August 2017. DOI: 10.19080/ARTOAJ.2017.10.555791
3. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш. Экономика природопользования: Учебник. - М.: ИНФРА-М, 2004. - XXVI, 501 с.
4. Бобылев С.Н. Устойчивое развитие: новое видение будущего? 2020 Вопросы политической экономии, издательство Бузгалин Александр Владимирович (Москва), № 1, с. 67-83
5. Гирусов Э. В. Экология и экономика природопользования / Э. В. Гирусов, В. М. Лопатин. – М., 2002.
6. Глушкова В. Г. Экономика природопользования : [Учеб. пособие] / В. Г. Глушкова, С. В. Макар. – М., 2003.
7. Гриценко Ю. М. Комплексне використання та охорона водних ресурсів / Ю. М. Гриценко. – Рівне, 1997.
8. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. - К.: «Кондор», 2009. - 465 с.
9. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : [Навч. посібник] / В. С. Джигирей. – К., 2004. – С. 220–234.
10. Добряк Д.С. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах. / Д.С. Добряк, Д.І. Бабміндра. К.: Урожай,-2006.-336 с.
11. Добряк Д.С. Економічний оборот землі в Україні: теорія, методологія, практика. / Д.С. Добряк, А.Г. Тихонов, Л.В. Паламарчук. К.: Урожай,-2004. - 136 с.
12. Добряк Д.С. Методичні засади економічної оцінки сільськогосподарських угідь. /Д.С. Добряк, А.Г. Мартин // Землеустрій і кадастр. - 2009. - № 3, - С. 3-8.
13. Добряк Д.С. Теоретичні засади сталого розвитку землекористування у сільському господарстві. / Д.С. Добряк, А.Г. Тихонов, Н.В. Гребенюк. К.: Урожай, - 2004. - 136 с.

14. Другак В.М. Теоретичні та методичні основи економіки землекористування / В.М. Другак. – Тернопіль: Підручники та посібники, 2010. – 308 с.
15. Екологічний менеджмент : [Навч. посібник] / [За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк]. – К., 2004.
16. Игнатенко М. Г. Экология и экономика природопользования. / М. Г. Игнатенко, В. А. Малеев. – Киев, 1998.
17. Коржнев М.М. Економіка природокористування. – К.: Вид. КНУ. - 2005. – 99 с.
18. Коржнев М. М. Природно-ресурсні основи розвитку суспільства : [Підручник] / М. М. Коржнев. – К., 2004.
19. Мамедов О. І. Економіка природокористування : [Навч. посібник] / О. І. Мамедов, А. В. Власова. – Кривий Ріг, 2007.
20. Мартин А. Г. Регулювання ринку земель в Україні : [монографія] / А. Г. Мартин – К.: Аграр Медіа Груп, 2011. – 254 с.
21. Мельник Л. Г. Экологическая экономика / Л. Г. Мельник. – Сумы, 2001.
22. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна 2016-2030», ООН.- 2015.- 176с.
23. Свистун Л.А., Рожко А.А., Стратегічні засади забезпечення сталого розвитку економіки України - 2016 –[режим доступу: herosit.nuprr.edu.ua]
24. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування : Курс лекцій. Практикум : [Навч. посібник] / О. М. Царенко, О. О. Нєсветов, М. О. Кадацький. – Суми, 2001. – 326 с.
25. Яремчук І. Г. Економіка природокористування : [Навч. посібник] / І. Г. Яремчук. – К., 2000.

Допоміжна

1. Anderson, D. (2019). Environmental Economics and Natural Resource Management, [1] Routledge, New York.
2. "Environmental Economics". NBER Working Group Descriptions. National Bureau of Economic Research. Retrieved 2006-07-23.
3. Faure, Michael G. (2003). The Economic Analysis of Environmental Policy and Law: An Introduction. Edward Elgar. ISBN 9781843762348.
4. Hodgson G.M. (2019) Evolutionary Economics: Its Nature and Future - Elements in Evolutionary Economics, 2019 - cambridge.org
5. Maier C., Winkel G. Implementing nature conservation through integrated forest management: A street-level bureaucracy perspective on the German public forest sector - Forest Policy and Economics, 2017 – Elsevier
6. Водний кодекс України (1995).
7. Волков С.Н. Землеустройство. Экономика землеустройства. Т.5. – М.: Колос, 2001.- 456 с.
8. Екологічне маркування на упаковці // Інформ. бюл. з міжнар. стандартизації. – 1996. – № 1. – С. 60–64.
9. Закон України “Про меліорацію земель” (2000).
10. Закон України “Про охорону атмосферного повітря” (1992).
11. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” (1991).
12. Закон України “Про рослинний світ” (1999).
13. Закон України “Про тваринний світ” (1993).
14. Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. – Львів, 2004.
15. Земельний кодекс України (2001).
16. Кашенко А. Л. Фінансово-економічні основи природокористування / А. Л. Кашенко. – К., 1999. – 221 с.
17. Кодекс України про надра (1994).
18. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 р. (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р).
19. Лісовий кодекс України (2006).
20. Наказ Мінекобезпеки “Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів” (2009).
21. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі: Спец. видання до 5-ї Всеєвропейської конф. міністрів навколишнього середовища “Довкілля для Європи”. – К., 2003.
22. Податковий кодекс України (2011).
23. Постанова Верховної Ради України “Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки” (1998).

24. Постанова КМУ “Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки” (2003).

25. Постанова КМУ “Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів ” (1996).

26. Реймерс Н. Ф. Природопользование : Словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М., 1990.

27. Соколов В. И. Природопользование в США и Канаде: экономические аспекты / В. И. Соколов. – М., 1990. – 154 с.

28. Сталий розвиток суспільства : 25 запитань та відповідей : [Тлумачний словник]. – К., 2001.

29. Стан світу-2000. Інститут Всесвітнього Спостереження про прогрес до сталого суспільства. – К., 2000.